

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.11.2025 до 31.12.2025

Зміст

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин	4
2. Спори, що виникають із трудових правовідносин.....	7
3. Спори, що виникають у сфері публічних закупівель	9
4. Спори, пов'язані із захистом права власності	11
5. Спори, що виникають на стадії виконавчого провадження	13
6. Процесуальні питання	16
7. Юрисдикційні питання.....	20

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КСУ	– Конституційний Суд України
ЗСУ	– Збройні сили України
ТЦК та СП	– Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
ЗК України	– Земельний кодекс України
НАН України	– Національна академія наук України
НААН України	– Національна академія аграрних наук України
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
ДП	– Державне підприємство
ФДМУ	– Фонд державного майна України

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин

1.1. ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок та відступила від висновків КГС ВС щодо ефективних способів захисту в разі об'єднання земельних ділянок, визначивши, що ефективними способами захисту порушених прав законного власника земельної ділянки, об'єднаної з іншими земельними ділянками, внаслідок чого була сформована нова земельна ділянка, яка включає як земельні ділянки, що належать позивачу, так і земельні ділянки, що належать відповідачу, є вимоги позову про припинення речових прав на новоутворену (об'єднану) земельну ділянку, скасування її державної реєстрації та витребування спірних земельних ділянок у координатах, межах та конфігурації, що були передані попереднім власникам

Обставини справи: Держгеокадастр надав земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства двом громадянам, які майже відразу відчужили їх на користь товариства.

Надалі суд витребував спірні земельні ділянки з незаконного володіння товариства на користь держави в особі Держгеокадастру. Втім, як з'ясувалося згодом, на момент ухвалення судових рішень спірні земельні ділянки за заявою товариства вже були об'єднані з належними йому іншими земельними ділянками, унаслідок чого було сформовано нову земельну ділянку з новим кадастровим номером.

Прокурор, стверджуючи, що ухвалені рішення не можуть бути виконані, оскільки витребувані земельні ділянки формально припинили своє існування як об'єкти цивільних прав, звернувся до суду в інтересах держави в особі міської ради з позовом про припинення права власності товариства на новостворену земельну ділянку, зобов'язання скасувати її державну реєстрацію та витребування земельних ділянок.

Суди першої та апеляційної інстанцій позов задовольнили.

Правовий висновок ВП ВС:

Вирішуючи питання щодо ефективного та правомірного способу захисту прав позивача, ВП ВС зазначила, що земельна ділянка, яка була об'єднана з іншою ділянкою, проте межі, координати та конфігурація якої відомі, може бути витребувана в порядку статей 387, 388 ЦК України. Однак саме лише судові рішення про витребування такої земельної ділянки, яка втратила статус об'єкта цивільних прав внаслідок об'єднання з іншими земельними ділянками, правомірність набуття яких не оспорується, не може бути підставою для проведення державної реєстрації права власності позивача на цю ділянку, адже її кадастровий номер скасований, а відповідний розділ у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно – закритий.

Реалізація позовної вимоги про витребування спірних земельних ділянок є можливою виключно за умови одночасного застосування такого способу захисту, як припинення права власності відповідача на новостворену земельну ділянку, яка набута ним з істотними вадами (дефектами), оскільки складається як із ділянок, на які відповідач має право, так і з ділянок, на які він законного права не має, що виключає можливість збереження за відповідачем права власності на цю (новостворену) ділянку цілком. Та обставина, що новостворена земельна ділянка як окремий об'єкт цивільних прав не може правомірно належати відповідачу, має наслідком також скасування її державної реєстрації. Тому обрані прокурором способи захисту прав територіальної громади за таких обставин є абсолютно виправданими.

ВП ВС зауважила, що витребування спірних ділянок та їх виключення зі складу новоутвореної земельної ділянки не має впливати на права відповідача на ті ділянки, які правомірно належали йому до такого протиправного об'єднання. Припинення права власності відповідача на новоутворену (об'єднану) земельну ділянку, скасування її державної реєстрації та прав на неї не позбавляє відповідача можливості зареєструвати нову земельну ділянку, щодо якої немає спору, тобто ділянку за винятком спірних ділянок.

З огляду на викладене ВП ВС відступила від правових висновків, сформульованих у постановах КГС ВС від 10 грудня 2021 року у справі № 924/454/20, від 16 квітня 2024 року у справі № 915/200/21, від 29 серпня 2024 року у справі № 924/996/23, про те, що лише задоволення виндикаційного позову шляхом витребування спірної земельної ділянки, яка була об'єднана з іншою ділянкою, є ефективним та достатнім для повного відновлення порушеного права держави, а інші вимоги про скасування державної реєстрації права власності відповідача на об'єднану земельну ділянку та скасування державної реєстрації земельної ділянки у Державному земельному кадастрі є неефективними.

Також ВП ВС відступила шляхом конкретизації від власного висновку, сформульованого у постанові від 29 травня 2019 року у справі № 367/2022/15-ц з подібними правовідносинами, про те, що позовна вимога про скасування рішень про державну реєстрацію прав не підлягає задоволенню, бо є неефективним способом захисту прав позивача в разі пред'явлення виндикаційного позову.

Постанова ВП ВС від 03 вересня 2025 року у справі № 911/906/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131648971>

1.2. ВП ВС конкретизувала власний правовий висновок щодо наявності у прокурора повноважень на звернення до суду з позовом в інтересах НАН України та галузових академій наук, визначивши, що прокурор має повноваження на представництво інтересів держави в особі НАН України та галузових академій наук щодо об'єктів права державної власності, що належать до сфери їх управління, за винятком, зокрема, спорів щодо земель державної власності, які передані їм у постійне користування.

Представництво прокурором інтересів держави в суді у таких правовідносинах є можливим лише за умови доведення бездіяльності Кабінету Міністрів України, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження щодо розпорядника земель державної власності

Обставини справи: рішенням сільської ради фізичній особі передано у приватну власність земельну ділянку, яка належить до земель державної форми власності та перебуває в постійному користуванні дослідної станції.

Прокурор стверджував, що земельна ділянка вибула з державної власності без згоди власника, на підставі незаконного рішення сільської ради, тому реєстрація права власності за фізичною особою підлягає скасуванню, а спірна земельна ділянка – витребуванню на користь законного власника.

Прокурор в інтересах держави в особі НААН України в особі постійного землекористувача звернувся до суду з позовом про скасування рішення сільської ради та витребування земельної ділянки.

Суди попередніх інстанцій позов прокурора задовольнили.

Звертаючись із касаційною скаргою, сільська рада зазначила, зокрема, що НААН України та дослідна станція не є належними позивачами, в особі яких прокурор міг би звернутися до суду з позовом для захисту законних інтересів держави.

Правовий висновок ВП ВС:

Перелік суб'єктів управління об'єктами державної власності визначено у статті 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності». Зокрема, таким суб'єктами є Кабінет Міністрів України та НАН України, галузеві академії наук.

Згідно з частиною другою статті 3 Закону дія цього Закону не поширюється на управління об'єктами власності Українського народу, визначеними частиною першою статті 13 Конституції України.

Оскільки НАН України та галузеві академії наук наділені повноваженнями щодо управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери їх управління, тобто на основі законодавства здійснюють управлінські функції, то прокурор має повноваження на представництво інтересів держави в особі НАН України та галузових академій наук, що відповідає приписам частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру», за винятком спорів щодо об'єктів власності Українського народу, що визначено частиною першою статті 13 Конституції України, від імені якого право власника здійснюють уповноважені державні органи в межах своєї компетенції.

Тому захист інтересів держави щодо земель державної власності здійснює відповідний уповноважений орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені повноваження щодо реалізації прав держави як власника (розпорядника) земель державної власності.

НАН України та галузеві академії наук не є суб'єктами владних повноважень щодо земель державної власності, які передані їм у постійне користування.

ВП ВС вважала за доцільне конкретизувати свій висновок, викладений у постанові від 10 квітня 2024 року у справі № 520/8065/19, відповідно до якого НАН України як державна неприбуткова бюджетна організація наділена повноваженнями щодо управління об'єктами державної власності, виконує управлінські функції, а отже прокурор має право представляти інтереси держави в її особі, у якому недостатньо враховано специфіку земельних правовідносин.

Прокурор, звертаючись до суду з позовом в інтересах держави, має залучати той орган, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження щодо розпорядника земель державної власності. Відповідно до обставин цієї справи таким органом є Кабінет Міністрів України.

Відповідно представництво прокурором інтересів держави в суді у таких правовідносинах є можливим лише за умови доведення бездіяльності Кабінету Міністрів України, а не НААН України, яка не є суб'єктом владних повноважень щодо прав на земельні ділянки у контексті застосування статті 23 Закону України «Про прокуратуру».

У цій справі прокурор не обґрунтував бездіяльності або неналежного здійснення захисту інтересів держави саме Кабінетом Міністрів України як компетентним органом у сфері розпорядження землями державної власності. Замість цього прокурор подав позов в інтересах НААН України, яка хоча і є постійним землекористувачем, проте не має владних повноважень щодо розпорядження такими землями відповідно до статті 84 ЗК України.

Отже, оскільки прокурор подав позов від імені заінтересованої особи як особа, яка не має повноважень на ведення справи, є підстави для залишення позову без розгляду.

Постанова ВП ВС від 10 грудня 2025 року у справі № 344/12305/18: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746753>

2. Спори, що виникають із трудових правовідносин

2.1. До правовідносин, які виникли до набрання чинності Законом України від 01 липня 2022 року № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», проте не припинилися або припинилися після набрання ним чинності (триваючі правовідносини),

з 19 липня 2022 року потрібно застосовувати положення статті 117 КЗпП України в новій редакції та обмежувати нарахування середнього заробітку за час затримки розрахунку шістьма місяцями

Обставини справи: у серпні 2021 року позивача було звільнено з посади заступника директора з юридичних питань у зв'язку зі скороченням чисельності штату працівників. У день звільнення підприємство не провело з ним повного розрахунку. На користь позивача рішенням суду стягнуто заборгованість із заробітної плати, яку відповідач виплатив у липні 2023 року, у зв'язку з чим позивач звернувся до суду з позовом про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд скасував таке рішення і частково задовольнив позов, зазначивши, що не проведення з вини власника або уповноваженого ним органу розрахунку з працівником у зазначені строки є підставою для виплати працівникові його середнього заробітку за весь час затримки до дня фактичного розрахунку відповідно до статті 117 КЗпП України.

Колегія суддів КЦС ВС передала справу на розгляд ВП ВС у зв'язку з необхідністю відступу від висновку, викладеного у постанові КАС ВС від 06 грудня 2024 року у справі № 440/6856/22 щодо стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку з урахуванням змін, внесених Законом України від 01 липня 2022 року № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» (набрав чинності 19 липня 2022 року).

Правовий висновок ВП ВС:

Законом України від 01 липня 2022 року № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», який набрав чинності 19 липня 2022 року, внесено зміни до статті 117 КЗпП України. Особливість цих змін полягає в тому, що попередня редакція статті 117 КЗпП України не містила обмеження щодо стягнення середнього заробітку за весь час затримки розрахунку при звільненні шестимісячним строком. Тобто ці зміни пом'якшують відповідальність роботодавця за неналежне виконання обов'язку з проведення повного розрахунку при звільненні працівника.

У Рішенні КСУ від 09 лютого 1999 року № 1-7/99 зазначено, що положення частини першої статті 58 Конституції України про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, стосується фізичних осіб і не поширюється на юридичних осіб.

Тому, ВП ВС зауважила, що пом'якшення відповідальності, передбаченої Законом №2352-IX, не може застосовуватися до роботодавця – юридичної особи, тому нова редакція статті 117 КЗпП України не може застосовуватися до правовідносин, що виникли й закінчилися до 19 липня 2022 року.

Водночас ВП ВС дійшла висновку, що до правовідносин, які виникли до набрання чинності Законом №2352-IX, проте не припинилися або припинилися після набрання ним чинності (триваючі правовідносини), з 19 липня 2022 року потрібно застосовувати положення статті 117 КЗпП України в новій редакції та обмежувати нарахування середнього заробітку за час затримки розрахунку шістьма місяцями.

Тобто оскільки позивача звільнено з роботи 02 серпня 2021 року і повного розрахунку станом на день набрання чинності Законом № 2352-IX із ним не проведено, то суми, передбачені статтею 117 КЗпП України, йому потрібно нараховувати в такому порядку: з 03 серпня 2021 року до 18 липня 2022 року – без обмеження строку шістьма місяцями, оскільки попередня редакція наведеної норми не містила відповідних обмежень; з 19 липня 2022 року до 19 січня 2023 року – 6 місяців, відлік яких починається з дня набрання Законом №2352-IX чинності, або до дня остаточного розрахунку, якщо він здійснений раніше спливу наведених шести місяців.

Постанова ВП ВС від 12 листопада 2025 року у справі № 306/2708/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131941693>

3. Спори, що виникають у сфері публічних закупівель

3.1. Загальне збільшення ціни за товар при послідовних змінах до договору про закупівлю (у разі коливання ціни товару на ринку) не може перевищувати 10 % від ціни товару, визначеної в договорі, зокрема й у випадку закупівлі бензину і дизельного пального, природного газу та електричної енергії

Обставини справи: прокурор звернувся з позовом до енергопостачальника про визнання недійсними додаткових угод до договору про постачання електричної енергії споживачу, укладеного за результатами проведення публічної закупівлі на електронному майданчику «Prozorro», а також стягнення надмірно сплачених бюджетних коштів.

Прокурор стверджував, що сторони підписали низку додаткових угод до договору про збільшення ціни за одиницю товару, в результаті чого ціна на електричну енергію збільшилася на понад 10 %, а загалом на 100,75 % з одночасним зменшенням обсягів її постачання, що суперечить пункту 2 частини п'ятої статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі».

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний господарський суд, позов прокурора задовольнив у повному обсязі, виснувавши, зокрема, про невідповідність оспорюваних додаткових угод вимогам пункту 2 частини п'ятої статті 41 Закону, оскільки ними підвищено ціну електричної

енергії з перевищенням максимального ліміту в 10 %, а загалом підвищено на 100,75 %, внаслідок чого позивач надмірно сплатив кошти за поставлену електроенергію за договором.

Правовий висновок ВП ВС:

У спірних правовідносинах договір про закупівлю та оспорювані додаткові угоди до нього були укладені в період дії положень норм частини п'ятої статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі» у двох редакціях: 1) Закону № 114-IX (договір про закупівлю та одна з додаткових угод) і 2) Закону № 1530-IX (низка додаткових угод до договору). Під час оцінки цих правовідносин потрібно застосовувати законодавство, чинне на момент їх виникнення.

Проаналізувавши наведені редакції Закону України «Про публічні закупівлі», ВП ВС дійшла висновку, що норми пункту 2 частини п'ятої статті 41 Закону визначають правила внесення змін до договору про закупівлю без проведення нової процедури закупівлі, зокрема, надаючи можливість внесення цих змін у разі збільшення ціни товару, однак за умови, що сукупне значення збільшення ціни при послідовних змінах до договору не має перевищувати нормативно визначеного граничного (порогового) відсоткового значення суми, визначеної в договорі про закупівлю, яке в пункті 2 частини п'ятої статті 41 вказаного Закону унормовано на рівні не більше 10 %, а не застосовуватися щоразу до кожного окремого випадку внесення змін.

Зміна умов договору про закупівлю щодо збільшення ціни за одиницю товару більше ніж на 10 % не допускається, зокрема у випадку закупівлі бензину і дизельного пального, природного газу та електричної енергії.

Зміни та доповнення до пункту 2 частини п'ятої статті 41 Закону, внесені Законом № 1530-IX, стосуються лише встановлення альтернативного варіанта визначення моменту початку обчислення строку для зміни ціни за одиницю товару – 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю або 90 днів з моменту внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару та не скасовують встановлену первісною редакцією цього Закону заборону збільшення ціни за одиницю товару більше ніж на 10 %, у тому числі й при здійсненні закупівлі бензину і дизельного пального, природного газу та електричної енергії.

Виняток з обмежень, викладений в останньому реченні пункту 2 частини п'ятої статті 41 Закону, стосується лише строків зміни ціни за одиницю товару у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину й дизельного пального, природного газу та електричної енергії (дотримання умови про зміну лише раз на 90 днів у цьому випадку не діє) і не визначає верхньої межі збільшення (зміни) ціни за одиницю товару.

Отже, ВП ВС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про визнання оспорюваних додаткових угод до договору недійсними, оскільки ними передбачено підвищення цін на електричну енергію з перевищенням максимального ліміту в 10 %, а також за відсутності належного документального обґрунтування. Тож підстава для оплати електричної енергії за встановленою в них ціною відпала, а тому грошові кошти на підставі статей 216, 1212 ЦК України в заявленому розмірі відповідач має повернути.

Постанова ВП ВС від 21 листопада 2025 року у справі № 920/19/24:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132556416>

4. Спори, пов'язані із захистом права власності

4.1. При припиненні за вимогою одного зі співвласників його права на частку у спільному майні, яке є житлом, суд зобов'язаний оцінювати реальну платоспроможність іншого співвласника сплатити компенсацію без втрати єдиного житла.

Присудження на користь одного співвласника компенсації вартості його частки у спільному майні, яким є житло, не може відбуватися, якщо виконання такого рішення іншими співвласниками призведе до звернення стягнення на це житло, яке є єдиним для них

Обставини справи: позивачка звернулася до суду з позовом, у якому просила стягнути солідарно з відповідачів на свою користь суму грошової компенсації вартості 3/5 часток у праві власності на квартиру.

Позивачка мотивувала пред'явлений нею позов тим, що їй належить 3/5 часток у праві власності на наведену квартиру, тоді як відповідачам – по 1/5 частці цієї квартири кожному. Відповідачі є сторонніми для неї особами, через що спільне володіння і користування цією квартирою є неможливим, а її пропозиції щодо викупу їхніх часток відповідачі ігнорують.

З огляду на такі обставини позивачка згодна на припинення свого права власності на належну їй частку в цій квартирі в обмін на виплату їй грошової компенсації вартості такого майна.

Суд першої інстанції відмовив у позові, оскільки у відповідачів немає фінансової спроможності сплатити суму такої компенсації. Натомість апеляційний суд задовольнив позов, керуючись тим, що платоспроможність (чи бажання) відповідача не має значення для вирішення спору про стягнення компенсації за частку у праві власності на неподільну річ. Зазначив, що в результаті задоволення цього позову відповідачі фактично стають власниками 3/5 часток квартири, у зв'язку із чим їх не можна вважати неплатоспроможними.

Правовий висновок ВП ВС:

Під час вирішення спорів за вимогою одного зі співвласників про припинення його права на частку у спільному майні, яким є житло, шляхом отримання від інших співвласників грошової компенсації вартості його частки, виділ якої є неможливим, підлягає врахуванню майновий стан відповідача (відповідачів), а саме можливість сплатити компенсації вартості частки, право позивача на яку припиняється та передається відповідачу (відповідачам), та те, чи не призведе виконання відповідного рішення про стягнення компенсації до звернення стягнення на ту частку, право на яку передано іншим співвласникам відповідним судовим рішенням.

Вирішуючи спори у справах про припинення права на частку в об'єктах нерухомості, особливо у тих, які є єдиним житлом, мають враховуватися особливості такого об'єкта, оцінюватися баланс інтересів сторін спору з урахуванням платоспроможності особи, на яку покладається обов'язок сплатити компенсацію за частку іншого співвласника, та критерії втручання у право особи на житло відповідно до приписів статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Присудження компенсації на користь одного співвласника вартості його частки з інших співвласників за умови неможливості виділу її у натурі з неподільної речі не може відбуватися, якщо виконання такого рішення призведе до звернення стягнення на цю ж річ, яка є єдиним житлом.

Суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що спірна квартира є єдиним місцем проживання відповідачів. Жодних доказів наявності у них іншого житла чи дійсної фінансової спроможності сплатити компенсацію у розмірі 1 321 605 грн без звернення стягнення на цю квартиру позивачка не надала.

Виконання рішення про стягнення зазначеної суми, коли у відповідачів немає коштів, неминуче призведе до примусової реалізації усієї квартири з прилюдних торгів у виконавчому провадженні. У результаті відповідачі, які не давали згоди на придбання частки позивачки та не мають фінансової можливості сплатити компенсацію, втратять єдине житло.

Легітимна мета захисту майнових інтересів позивачки як співвласника більшої частки не може виправдовувати настільки крайнього втручання у право відповідачів на житло, як повна втрата єдиного місця проживання через те, що в них немає реальної можливості сплатити компенсацію. Позивачка має альтернативні способи захисту свого права, зокрема продаж своєї частки з дотриманням переважного права відповідачів згідно зі статтею 362 ЦК України, тоді як відповідачі такої альтернативи не мають.

Тож примусове стягнення компенсації в розмірі, що перевищує фінансові можливості відповідачів та неминуче призведе до втрати їхнього єдиного житла, порушує принцип пропорційності та покладає на відповідачів надмірний тягар.

Постанова ВП ВС від 10 грудня 2025 року у справі № 466/2128/23:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746737>

5. Спори, що виникають на стадії виконавчого провадження

5.1. ВП ВС відступила від висновку КГС ВС щодо зобов'язання проведення державним виконавцем перевірки виконання боржником судових рішень під час прийняття постанови про арешт коштів боржника, визначивши, що проведення перевірки виконавцем під час здійснення виконавчого провадження виконання боржниками рішень, що підлягають виконанню, не має імперативного характеру, а є дискреційним повноваженням виконавця і, відповідно, не є обов'язковою процесуальною дією в кожному випадку. Прийняття постанови про арешт майна (коштів) не пов'язано з проведенням перевірки виконавцем стану виконання боржником рішення, яке підлягає примусовому виконанню

Обставини справи: товариство звернулося до суду з позовом про визнання протиправною та скасування постанови державного виконавця щодо накладення арешту на грошові кошти його відокремленого структурного підрозділу.

Позивач стверджував, що спірна постанова є протиправною, оскільки загальна сума заборгованості у зведеному виконавчому провадженні менша, ніж вказана в постанові, через сплату ним частини заборгованості в добровільному порядку.

Позивач стверджував, що державний виконавець порушив вимоги Закону України «Про виконавче провадження», оскільки не здійснив перевірки виконання боржником судових рішень.

Суди попередніх інстанцій задовольнили позов, встановивши, що державний виконавець не здійснював перевірки стану виконання боржником судових рішень під час прийняття оскаржуваної постанови, чим не дотримався засад справедливості, неупередженості, об'єктивності та співмірності заходів примусового виконання судових рішень.

Правовий висновок ВП ВС:

Згідно з пунктом 1 частини третьої статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» в межах здійснення виконавчого провадження законодавець наділяє виконавця повноваженням здійснювати перевірку виконання боржниками рішень, які підлягають примусовому виконанню відповідно до цього Закону.

Здійснення такої перевірки є правом виконавця, реалізація якого залежить від його розсуду, а не імперативно обов'язковою дією у кожному виконавчому провадженні чи перед кожною процесуальною виконавчою дією.

Окрім того, Закон установлює чіткі та стислі строки для прийняття виконавцем постанови про арешт майна (коштів) боржника – під час відкриття виконавчого провадження або не пізніше наступного робочого дня після виявлення майна. За цих умов арешт майна (коштів) боржника є процесуальною дією, що має забезпечувальний характер, і вчиняється виконавцем автоматично, без попередньої перевірки стану виконання рішення боржником у розумінні пункту 1 частини третьої статті 18 Закону, оскільки застосування цього заходу безпосередньо пов'язане з настанням визначеного юридичного факту (відкриття виконавчого провадження чи виявлення майна).

Наведене свідчить, що законодавець не пов'язує прийняття постанови про арешт майна (коштів) з проведенням перевірки виконавцем стану виконання боржником рішення, яке підлягає примусовому виконанню. Отож відсутність такої перевірки сама собою не свідчить про порушення виконавцем принципів неупередженості, ефективності, своєчасності і повноти вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженні.

Також Велика Палата ВС звернула увагу, що законодавець визначив механізм отримання виконавцем актуальної інформації щодо стану виконання боржниками рішень, які підлягають виконанню, у разі їх добровільного повного чи часткового виконання боржниками: оперативне інформування виконавця покладається на сторони виконавчого провадження шляхом обов'язкового повідомлення про вказані обставини.

Отже, суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку щодо обов'язку виконавця проводити перевірку виконання боржниками рішень перед накладанням арешту і не встановили факту подання боржником документів на підтвердження сплати частини боргу до ухвалення постанови про арешт.

Окрім того з огляду на викладене ВП ВС відступила від висновку КГС ВС, викладеного в постанові від 01 квітня 2024 року у справі № 4/69/07, про те, що невиконання державним виконавцем обов'язку з перевірки фактичного стану виконання судових рішень боржником перед прийняттям постанови про арешт майна боржника є порушенням принципів справедливості, неупередженості, об'єктивності та співмірності заходів примусового виконання судових рішень.

Постанова ВП ВС від 18 грудня 2025 року у справі № 580/3888/24:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746774>

5.2. До особи, яка була залучена до участі у справі як третя особа без самостійних вимог і не повідомила суду про набуття під час судового розгляду права власності на предмет іпотеки, переходять права і обов'язки іпотекодержателя, що є підставою для заміни боржника у виконавчому провадженні

Обставини справи: банк звернувся до суду з позовом до іпотекодавця про звернення стягнення на предмет іпотеки в рахунок погашення заборгованості позичальника за кредитними договорами. Господарський суд відкрив провадження у справі й залучив інше підприємство як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача. Суд апеляційної інстанції постановою, залишеною без змін касаційним судом, позов задовольнив.

Фінансова компанія як правонаступник банку, виявивши, що відповідач під час розгляду справи по суті відчужив іпотечне майно і воно в результаті перейшло у власність підприємства, залученого до участі в цій справі третьою особою, звернулася до суду із заявою про заміну відповідача його правонаступником.

Апеляційний суд задовольнив заяву та замінив відповідача його правонаступником – підприємством. Проте останнє звернулося з касаційною скаргою, стверджуючи, що до нього не перейшли права та обов'язки боржника у виконавчому провадженні, оскільки, зокрема, постанова апеляційного суду про звернення стягнення на предмет іпотеки була прийнята після реєстрації за ним права власності.

Правовий висновок ВП ВС:

Верховний Суд уже неодноразово звертав увагу на те, що на осіб, які беруть участь у справі, покладається загальний обов'язок – добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.

Підприємство як залучена до участі у справі третя особа, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, мало всі передбачені процесуальним законом можливості заявити про своє право на майно, яке є предметом іпотеки, питання про звернення стягнення на яке суд вирішував під час розгляду справи по суті. Скаржник, набувши право власності на предмет іпотеки, щодо якого тривав спір у цій справі, не повідомив суду, що рішення в цій справі впливає на його права та обов'язки, у тому числі, оскаржуючи рішення по суті, не зазначав, що воно є рішенням стосовно належної йому речі.

Для такої особи настають наслідки, пов'язані з невчиненням нею відповідних процесуальних дій, у вигляді неможливості суду на стадії розгляду заяви про заміну боржника правонаступником розглянути доводи, що стосуються перегляду судових рішень по суті.

За таких обставин ВП ВС дійшла висновку, що з огляду на речову природу позову про звернення стягнення за умов залучення підприємства як третьої особи, яка під час судового розгляду набула права на цей предмет, однак не заявила суду про те, що рішення про стягнення буде рішенням стосовно належного їй майна, остаточне рішення по суті справи, тобто постанова апеляційного господарського суду, залишена без змін постановою касаційного суду, є рішенням про права та обов'язки підприємства. Оскаржуваною ухвалою про заміну боржника суд лише привів статус підприємства у виконавчому провадженні до того, який фактично склався у справі внаслідок прийняття судом рішення по суті.

ВП ВС погодилася із судом апеляційної інстанції про наявність підстав для висновку про те, що за статтею 23 Закону України «Про іпотеку» разом з обтяженим іпотекою майном до підприємства перейшли права і обов'язки іпотекодержателя, тобто відбулася заміна у матеріальних правовідносинах, що є підставою для заміни боржника в процесуальних відносинах.

Постанова ВП ВС від 03 грудня 2025 року у справі № 902/388/18:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132391401>

6. Процесуальні питання

6.1. ВП ВС відступила від висновків КАС ВС, КГС ВС та КЦС ВС щодо зупинення провадження у справі в разі перебування сторони у складі ЗСУ, вказавши, що з моменту введення в Україні воєнного стану і до моменту його скасування чи припинення ЗСУ та інші утворені відповідно до закону військові формування потрібно вважати такими, що «переведені на воєнний стан»; належними доказами для зупинення провадження у справі є докази (військовий квиток, накази командира військової частини тощо), що містять інформацію про те, що військовослужбовець (сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору) перебуває на військовій службі.

Якщо військовослужбовець висловлює власну волю проти зупинення провадження у справі та прагнення продовжувати розгляд справи (особисто або через представника), суд має врахувати його волевиявлення і продовжити здійснювати судочинство у відповідному провадженні

Обставини справи: позивачка звернулася до суду з позовом до брата та його дружини про встановлення порядку користування квартирою.

Під час розгляду справи відповідачка подала клопотання про зупинення провадження у справі у зв'язку з мобілізацією відповідача до лав ЗСУ, на підтвердження чого надала копії повістки до ТЦК та СП і військового квитка.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні клопотання та розглянув справу по суті.

Під час розгляду справи апеляційним судом відповідач подав заяву, в якій, зокрема, наголосив, що підтримує апеляційну скаргу відповідачки повністю, та додав до неї копію довідки (форма № 5), виданої командиром військової частини, відповідно до якої відповідач перебуває на військовій службі в цій військовій частині з 16 вересня 2022 року.

Апеляційний суд визнав цей доказ належним і зупинив провадження.

Позивачка подала касаційну скаргу, зазначаючи, що довідка (форма № 5) сама по собі не є безумовним підтвердженням перебування сторони у складі ЗСУ.

Правовий висновок ВП ВС:

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції. Аналогічні за змістом положення містяться також у пункті 3 частини першої статті 227 ГПК України та у пункті 5 частини першої статті 236 КАС України.

ВП ВС зазначила, що з моменту введення в Україні воєнного стану і до моменту його скасування чи припинення ЗСУ та інші утворені відповідно до закону військові формування потрібно вважати такими, що «переведені на воєнний стан».

Водночас приписи пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України не пов'язують можливість застосування цієї норми права з умовою перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, – військовослужбовця у військовій частині, що залучена до ведення безпосередніх бойових дій.

Упродовж дії воєнного стану в Україні та проведення загальної мобілізації належними для застосування судом пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України є докази (військовий квиток, накази командира військової частини тощо), що містять інформацію про те, що військовослужбовець (сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору) перебуває на військовій службі.

Водночас обов'язок суду зупинити провадження не повинен тлумачитися всупереч волі та інтересам військовослужбовця як учасника цивільного процесу. За таких обставин прохання військовослужбовця, який є стороною або третьою особою, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, продовжити розгляд справи, незважаючи на його військову службу, суд має врахувати як достатню підставу не зупиняти провадження у справі.

Отже, коли суд вирішує питання щодо зупинення провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України, в оцінці процесуального обов'язку щодо зупинення провадження йому потрібно враховувати особисту думку сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, яка перебуває на військовій службі у складі ЗСУ або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції. Якщо військовослужбовець наполягає на розгляді справи без його участі чи за участю його представника, то в суду немає підстав для зупинення провадження у справі.

У цій справі ВП ВС врахувала, що у заяві, поданій до суду апеляційної інстанції, відповідач, зокрема, наголосив, що вимоги апеляційної скарги відповідачки підтримує повністю, а також додав копію довідки за формою № 5 про його фактичне перебування в лавах ЗСУ.

Отже, беручи до уваги факт проходження відповідачем військової служби в період дії воєнного стану, який є об'єктивною обставиною, що перешкоджає його участі в розгляді справи, і відсутність беззастережної волі військовослужбовця щодо продовження розгляду справи, ВП ВС погодилася з висновками апеляційного суду.

Ураховуючи наведене, ВП ВС відступила від висновків, викладених у постановах КЦС ВС від 09 листопада 2022 року у справі № 753/19628/17, від 29 березня 2023 року, у справі № 756/3462/20, від 13 березня 2025 року у справі № 557/1226/23, у постановах КГС ВС від 11 березня 2025 року у справі № 904/4027/22 та КАС ВС від 25 квітня 2024 року у справі № 852/2а-1/24 про те, що зупинення провадження у справі в разі перебування сторони у складі ЗСУ можливе лише за наявності доказів участі відповідної особи, військової частини, у якій вона проходить службу, у воєнних (бойових) діях у відповідному районі, а довідка військової частини про проходження служби під час дії воєнного стану, складена за формою № 5, та наказ командира військової частини (витяг), не є належним або достатнім доказом для застосування цієї норми.

Постанова ВП ВС від 12 листопада 2025 року у справі № 754/947/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131941691>

6.2. ВП ВС відступила від висновків КГС ВС щодо можливості оскарження ухвал про внесення виправлень чи відмову у їх внесенні, вказавши, що ухвала про виправлення описки в ухвалі суду підлягає оскарженню в разі, якщо відповідна ухвала, до якої вноситься виправлення, з урахуванням внесених змін (виправлень), належить до ухвал, які підлягають оскарженню окремо від рішення суду (частина перша статті 255 ГПК України, частина друга статті 353 ЦПК України).

Ухвала суду першої інстанції про виправлення описки у власній ухвалі, якою призначено час та дату підготовчого провадження, не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду

Обставини справи: позивач звернувся до суду з позовом про визнання незаконним і скасування рішення сільської ради про передачу відповідачеві в оренду земельної ділянки, визнання недійсним договору оренди та скасування рішення про державну реєстрацію.

Суд прийняв позовну заяву, відкрив провадження у цій справі та призначив підготовче засідання. Пізніше ухвалою суд виправив описку в ухвалі про призначення підготовчого засідання, змінивши дату та час.

Відповідач звернувся до суду з апеляційною скаргою на ухвалу про виправлення описки, яку апеляційний суд повернув, оскільки оскаржувана ухвала, якою вирішено процесуальні (процедурні) питання, пов'язані з рухом справи, не може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду першої інстанції.

Правовий висновок ВП ВС:

Ухвала суду про виправлення описки як у рішенні, так і в ухвалі суду є невід'ємною частиною процесуального документа, до якого ці виправлення вносяться, не змінюючи при цьому ні суті цього документа, ні підстав, якими його обґрунтовано.

Вирішуючи питання стосовно можливості апеляційного оскарження ухвали про виправлення описки чи арифметичної помилки в судовому рішенні, суд має визначити до якого саме процесуального документа відповідні виправлення вносяться, яким за своїм змістом є відповідне судове рішення внаслідок внесення до нього виправлення та, відповідно, чи передбачає процесуальний кодекс можливість оскарження цього документа (зокрема, якщо йдеться про ухвалу окремо від рішення суду).

Ухвала ж про виправлення описки в рішенні суду підлягає апеляційному оскарженню відповідно до пункту 18 частини першої статті 255 ГПК України (пункту 19 частини першої статті 353 ЦПК України).

За змістом пункту 18 частини першої статті 255 ГПК України під «внесенням виправлень у рішення» розуміють саме внесення виправлень у рішення суду, тоді як ухвала про виправлення описки в ухвалі суду підлягає оскарженню в апеляційному порядку у разі, якщо відповідна ухвала, до якої вноситься виправлення, з урахуванням внесених змін (виправлень), належить до ухвал, які підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду, зокрема міститься в переліку частина перша статті 255 ГПК України (частина друга статті 353 ЦПК України) як така, що підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду.

Формулюючи цей висновок, ВП ВС відступила від інших підходів у застосуванні згаданих норм, зокрема, викладених у постановках КГС ВС від 29 березня 2023 року у справі № 910/13847/21, від 01 березня 2023 року у справі № 910/11980/21, від 22 лютого 2022 року у справі № 918/753/21.

ВП ВС звернула увагу, що в переліку ухвал, які підлягають оскарженню окремо від рішення суду, визначеному статтею 255 ГПК України, ухвала про призначення судового засідання не зазначена.

Тож ухвала суду першої інстанції про виправлення описки у власній ухвалі, якою призначено час і дату підготовчого провадження, не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Отже, суд апеляційної інстанції, повертаючи подану апеляційну скаргу на ухвалу про виправлення описки, дійшов правильного висновку, що ця ухвала не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду, а відповідач не позбавлений можливості включити свої заперечення на цю ухвалу до апеляційної скарги на рішення суду, ухвалене по суті спору.

Постанова ВП ВС від 19 листопада 2025 року у справі № 916/992/25:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132391394>

7. Юрисдикційні питання

7.1. Спір щодо визнання недійсними укладених державним підприємством у процедурі приватизації угод про розірвання договорів оренди земельних ділянок з фізичними особами і договорів оренди цих земельних ділянок, укладених фізичними особами з іншими суб'єктами господарювання, має господарський характер і підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

Обставини справи: ФДМУ затвердив перелік об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації у 2018 році, до якого увійшло ДП.

Регіональне відділення ФДМУ вирішило здійснити приватизацію шляхом продажу на аукціоні об'єкта малої приватизації – ДП.

Під час здійснення реорганізації ДП стало відомо, що директор ДП без згоди органу приватизації, розірвав договори оренди землі, укладені ДП з відповідачами, шляхом укладення відповідних додаткових угод, результатом яких стало добровільне розірвання договорів оренди землі та повернення земельних ділянок орендодавцям згідно з актами приймання-передачі.

Натомість відповідачі уклали з ТОВ договори оренди земельних ділянок, які перебували в оренді ДП.

ДП вважало, що директор порушив норми Закону «Про приватизацію державного і комунального майна», оскільки на момент укладення оспорюваних угод уже існувало рішення про приватизацію та визначено переможця аукціону, з яким надалі було укладено договір купівлі-продажу і підписано акти приймання-передачі майна.

ДП просило визнати недійсними як угоди про розірвання, так і подальші договори оренди з ТОВ. Суди попередніх інстанцій в порядку цивільного судочинства розглянули справу та відмовили у задоволенні позовних вимог.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС звернула увагу, що статтею 20 ГПК України встановлені особливості предметної та суб'єктної юрисдикції господарських судів, якими визначено коло спорів, що розглядаються господарськими судами, та у пункті 2 частини першої статті 20 ГПК України встановлено, що господарські суди розглядають справи у спорах, які виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності, та інші справи у визначених законом випадках, зокрема справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду.

Позовні вимоги, заявлені у цій справі, стосуються обставин вчинення директором державного підприємства, що вже перебувало у процедурі приватизації, правочинів, які, на переконання позивача, не лише суперечать правовому врегулюванню процедури приватизації, але й порушують законний інтерес переможця аукціону – покупця об'єкта малої приватизації.

Позивач обґрунтовував наявність у нього права оренди земельних ділянок, які є предметом оспорюваних договорів, саме правонаступництвом майнових прав та обов'язків, здійсненим внаслідок процедури приватизації, а також послався на норми права, які врегульовують згадану процедуру та й власне обмежували правомочності директора щодо вчинення правочинів від імені державного підприємства, що на час їх (правочинів) вчинення перебувало у процедурі приватизації.

Ба більше, земельні ділянки, які перебували в оренді державного підприємства, використовувалися останнім у його господарській діяльності, та й з обґрунтування позовних вимог видно, що позивач й розраховував на їх подальше використання з такою ж метою, будучи переконаним, що право користування цією землею є складовою частиною приватизованого єдиного майнового комплексу.

Аналіз зазначених компонентів дає підстави для висновку про господарський характер цієї справи. Хоча сторонами оспорюваних правочинів є фізичні особи, однак зміст спірних правовідносин унеможливорює дослідження цих правочинів на предмет їх дійсності безвідносно до процедури приватизації, розгляд спорів щодо проведення якої належить до компетенції господарських судів.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій неправильно застосували норми процесуального права і помилково розглянули господарську справу в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 26 листопада 2025 року у справі № 613/735/21:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132556417>

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.11.2025 до 31.12.2025 / Упоряд.: сектор систематизації практики Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС, д-р юрид. наук С. О. Погрібний. Київ, 2026. Вип. 54. – 21 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua